

Nr 17

Utlåtande i anledning av väckt motion om viss utredning angående 107 § utsökningslagen.

Första lagutskottet har till behandling förehaft en inom riksdagen väckt motion, nr 354, i andra kammaren, av herr *Eliasson* i Stockholm. I motionen framhålls att enligt gällande rätt innehavare av lönefordringar, vilka skall utgå med förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken, kan i sådana fall av konkurs, då försäljning sker i exekutiv ordning av flera i konkursboet ingående fastigheter, godtyckligt välja, i vilken eller vilka fastigheter lönefordringarna skall bevakas och att till följd av denna ordning fastighet — till förfång för innehavare av in-teckningar i densamma — kan komma att belastas med lönefordringar, som hänför sig exempelvis till uppförandet av en annan i konkursboet ingående fastighet. Det hemställes i motionen, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående möjlighet att åstadkomma »en rättvisare lagreglering» av situationer av nu angivet slag.

Beträffande de i övrigt anförda skälen för motionärens hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionen från hovrätten för Västra Sverige. Tillfälle att yttra sig över motionen har därjämte beretts Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen och Landsorganisationen i Sverige.

Gällande bestämmelser m. m.

Enligt 70 § *konkurslagen* äger konkursförvaltaren hos vederbörande myndighet begära försäljning i den ordning, som utsökningslagen bestämmer, av fast egendom, som ingår i konkursboet. Försäljningen skall i sådant fall ske genom offentlig auktion.

Före exekutiv auktion å fast egendom skall auktionsförrättaren enligt 107 § *utsökningslagen* upprätta en borgenärsförteckning. Där i skall upptagas de fordringar, som skall tillgodoses ur köpeskillingen, ordnade efter det företräde dem emellan, som lag stadgar. När fråga är om försäljning av fast egendom, som ingår i konkursbo, skall enligt samma lagrum jämväl bl. a. fordran, som skall utgå ur egendomen med förmånsrätt jämlikt 17

kap. 4 § handelsbalken, upptagas i borgenärsförteckningen, såvida yrkande om betalning för sådan fordran blivit framställt hos auktionsförrättaren.

Förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken gäller bl. a. för betjänters och tjänstehjons lön för sista året och för annan arbetares dagspenning eller avlöning, som ej stått inne längre än sex månader efter förfallodagen. Samma förmånsrätt som är stadgad för betjänters och tjänstehjons lön gäller också för fordran å pension, som tillkommer pensionstagare på grund av tjänst eller annan arbetsanställning, som innehafts av honom själv eller av anhörig till honom, dock ej för längre tid än sammanlagt ett år och ej heller för längre tid tillbaka än ett år innan konkursansökningen gjordes. Även vissa andra fordringar, som härrör från arbetstagares anställning hos gäldenären, är förmånsberättigade enligt förevarande lagrum.

Inteckningshavares förmånsrätt till betalning ur exekutivt försäld fast egendom regleras i 17 kap. 9 § handelsbalken. Till följd av bestämmelserna i detta lagrum är intecknad fordran förmånsberättigad efter de i 4 § samma kapitel nämnda fordringarna.

För att i görligaste mån trygga bl. a. inteckningshavares säkerhet har i 17 kap. 13 § handelsbalken stadgats, att förmånsrätt enligt 4 § samma kapitel ej äger rum i fast egendom, så länge lös egendom finnes att tillgå.

De bestämmelser, för vilkas huvudsakliga innehåll såvitt nu är i fråga ovan redogjorts, kan leda till att vid exekutiv försäljning av fast egendom, som ingår i konkursbo, lönefordringar och andra jämlikt 17 kap. 4 § handelsbalken förmånsberättigade fordringar undantränger befintliga inteckningar, så att säkerheten för dessa blir väsentligt förringad.

När i konkursbo ingår flera fastigheter, vilka skall försälas exekutivt, är enligt gällande rätt innehavare av fordran, med vilken är förenad förmånsrätt jämlikt 17 kap. 4 § handelsbalken, oförhindrad att utan hänsyn till inteckningshavarnas intressen själv avgöra, i vilken eller vilka fastigheter fordringen skall bevakas; han äger tillika bevaka sin fordran till hela beloppet i den eller de fastigheter, som han utvalt. Lagen innehåller nämligen icke någon regel om fördelning av beloppet på de olika fastigheterna. Att lönefordringsägare har denna befogenhet har fastslagits genom ett utslag av högsta domstolen, refererat i *Nytt Juridiskt Arkiv 1933 s. 522*.

Historik

Ursprungligen upptog 17 kap. 4 § handelsbalken icke bestämmelser om förmånsrätt för lönefordringar för andra arbetare än sådana, som kunde anses såsom betjänter eller tjänstehjon. Genom lag den 12 juni 1891 tillförsäkrades emellertid »annan arbetare» för fordran å dagspenning eller avlöning för de sista tre månaderna samma förmånsrätt som betjänter och tjänstehjon för lön för sista året. Denna »annan arbetares» förmånsrätt utsträcktes genom lag den 10 juni 1910 angående ändring av ifrågavarande

lagrum till att avse dagspenning eller avlöning, som ej stått inne längre än tre månader efter förfallodagen. Genom lag den 26 mars 1926 förlängdes tiden tre månader till sex månader.

Vid det remissförfarande, som föregick sistnämnda lagändring, uttalades i en del av yttrandena betänkligheter mot den ifrågasatta lagändringen av hänsyn till fastighetskrediten. Därvid framhölls bl. a. att det blivit vanligt, att ett företag med dålig ekonomi för fortsattande av sin verksamhet låte sin kreditgivande bank utbetala förfallande löner direkt till de vid företaget anställda arbetarna mot det att arbetarnas fordran med åtföljande förmånsrätt överlättes å banken. För att begränsa verkningarna av den ifrågavarande lagändringen väcktes olika förslag. Socialstyrelsen ifrågasatte sålunda, om man icke skulle kunna föreskriva viss inskränkning av förmånsrätten gentemot fordringsägare med inteckningssäkerhet, t. ex. att förmånsrätten endast skulle gälla sådana fastigheter, som utnyttjades för driften av det företag, vari arbetarens lönefordran uppkommit. En länsstyrelse fann det böra övervägas, huruvida icke förmånsrätten för arbetslöner, i den mån densamma gjordes gällande framför inteckning i fast egendom, borde begränsas till sådan fastighet, vid vilken arbetet utförts. En annan länsstyrelse ifrågasatte om förmånsrätten ej borde begränsas till konkursgäldenärens lösa egendom eller till fastighet, varå arbete utförts. En länsstyrelse hemställde om utredning i vad mån en procentuell begränsning av förmånsrätten kunde finnas erforderlig. Svenska sparbanksföreningen ifrågasatte införande i lagen av en bestämmelse därom, att betjänter, tjänstehjon och andra arbetare icke skulle vara berättigade till betalning ur andra fastigheter än sådana, vid vilka de utfört sitt arbete. Alternativt föreslog föreningen en bestämmelse om att förmånsrätt enligt ifrågavarande lagrum ej skulle få göras gällande i annan fastighet utöver viss del, exempelvis 5 å 10 procent av fastighetens taxeringsvärde.

Vid remiss till lagrådet av ifrågavarande lagförslag yttrade föredragande departementschefen bl. a., att han för sin del icke kunnat undgå att finna de beträffande fastighetskrediten uttalade farhågorna till väsentlig del ogrundade. Det från vissa håll framförda spørsmålet om en begränsning av förmånsrätten för lönefordringar till att gälla allenast viss del av konkursboets egendom hade departementschefen icke funnit sig kunna upptaga i förenämnda sammanhang. Han tillade, att en lagändring av sådan innebörd icke torde kunna företagas utan att därvid toges hänsyn till förmånsrättsreglerna i allmänhet och det samband, som funnes mellan dem. Till en dylik mera omfattande utredning hade den då närmast föreliggande frågan icke syntts honom giva anledning.

Vid anmälan i statsrådet av lagrådets utlåtande anförde departementschefen bl. a. följande.

Lagrådets flesta ledamöter, vilka funnit förslagets upphöjande till lag icke böra avstyrkas, hava uttalat, att den ifrågasatta lagändringen synt

föranleda tveksamhet endast beträffande dess inverkan på fastighetskrediten. I detta hänseende har betydelse väsentligen tillagts de fall, då prioriterade lönefordringar efter överlåtelse bevakas i konkurs av annan än de ursprungliga fordringsägarna. Av de inom lagrådet avgivna yttrandena synes emellertid framgå, att någon avsevärd olägenhet hittills icke förspors på grund av att ett flertal lönefordringar vid bevakning i konkurs på angivet sätt kunnat samlas å en hand. Att härutinnan skulle följa någon egentlig förändring på grund av en utvidgning av förmånsrätten i enlighet med förslaget synes icke sannolikt. Vid sådant förhållande lär det, på sätt lagrådets flesta ledamöter också uttalat, kunna lämnas åt erfarenheten att utvisa, huruvida skäl kan föreligga att låta viss begränsning av förmånsrätten på annat sätt än med hänsyn till tiden komma under ett närmare övervägande.

Första lagutskottet, som behandlade den därefter till 1926 års riksdag avlätna propositionen (nr 52) i ämnet, tillstyrkte i avgivet utlåtande (nr 18) bifall till propositionen, därvid utskottet hl. a. förklarade, att utskottet i likhet med departementschefen och lagrådets flesta ledamöter ansåge, att den föreslagna utvidgningen av förmånsrätten ej skulle komma att i nämnvärd grad påverka fastighetskrediten.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av en ledamot i utskottet, vilken med instämmande av tre andra ledamöter fann sig med hänsyn till vikten av vårdandet av fastighetskrediten höra hemställa att propositionen icke måtte bifallas.

Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Den i förevarande motion berörda frågan har jämväl senare uppmärksamrats i olika sammanhang. Sålunda erinrade *Stadshypotekssakkunniga* i sitt den 12 april 1934 avgivna betänkande om stadgandet i 17 kap. 4 § handelsbalken, sådant nämnda lagrum lydde enligt lagen den 26 mars 1926. De sakkunniga påpekade att vid föredragningen inför Kungl. Maj:t av förslaget till sistberörda lag förutsatts, att det skulle lämnas åt erfarenheten att utvisa, huruvida skäl kunde föreligga att låta viss begränsning av förmånsrätten på annat sätt än med hänsyn till tiden komma under närmare övervägande, varefter de sakkunniga tillade följande:

Att behov av en sådan begränsning förefinnes, har erfarenheten inom stadshypoteksväsendet visat. De nu gällande bestämmelserna medgiva, att förmånsrätt må tillgodonjutas även för dagspenning och avlöning, som avse arbete utfört å annan fastighet än den, varur fordringen sökes gäldad med förmånsrätt. Det har förekommit, att för lönefordringar, inestående hos en entreprenör och avseende arbete utfört å en fastighet i en ort, åtnjuts förmånsrätt ur en hos hypoteksförening belånad fastighet belägen i en annan ort. Ett dylikt förhållande måste givetvis i avsevärd grad verka störande på fastighetskrediten, då långivarna i allmänhet torde vara ur stånd att bedöma den inverkan, som de tysta förmånsrätterna utöva på in-teckningens verkliga värde, och i allt fall hypoteksföreningarna kunna nödgas att fästa avgörande vikt vid låntagarens verksamhet och dess omfattning.

Vad sålunda anförts torde hänvisa på behovet av en omarbetning av förmånsrättsbestämmelserna.

1934 års fastighetskreditsakkunniga återgav i sitt den 27 juli 1935 avgivna betänkande stadshypotekssakkunnigas ovannämnda uttalande, var-efter fastighetskreditsakkunniga för egen del anförde:

Fastighetskreditsakkunniga anse en begränsning av omfattningen av här ifrågavarande tysta förmånsrätt vara ägnad att stärka värdet av in-teckningarna såsom kreditobjekt och vilja alltså understryka önskvärdheten av en ändrad lagstiftning härutinnan. Stundom kunna förmånsberättigade fordringar av nu berörda art uppgå till sådana belopp, att även innehavare av primärinteckningar kunna lida intrång i sin rätt. De sakkunniga äro visserligen medvetna om det berättigade i arbetarnas intresse av att äga viss säkerhet för lönefordran men vilja likväl ifrågasätta lämpligheten och behovet av att, såsom för närvarande är fallet, förmånsrätt för lönefordran, som hänför sig till arbete å viss fastighet, får åtnjutas även i annan fastighet än den, varå arbetet utförts.

Sedan fastighetskreditsakkunniga därefter i samma avsnitt av betänkan-det berört jämväl några andra frågor sammanhängande med fastighets-krediten, tillade de sakkunniga, att de icke förbisett, att fastighetskreditens intressen härvidlag i viss mån stode i motsatsförhållande till andra beak-tansvärda intressen. Den närmare utredningen av förevarande spörsmål, vilka tillhörde civilrättens område, torde, enligt de sakkunnigas mening, icke ankomma på dem.

Stadshypoteksföreningarnas förtroenderåd anförde i skrivelse till styrelsen för Konungariket Sveriges stadshypotekskassa den 20 juni 1934:

Vid sammankomst med ombud för stadshypoteksföreningarna den 18 november 1933 för avgivande av uppgift till stadshypotekssakkunniga å frågor, vilka enligt föreningarnas mening borde bliva upptagna till behand-ling av de sakkunniga, beslöto ombuden enhälligt hemställa om sådan änd-ring av 17 kap. 4 § handelsbalken, att »arbetares dagspenning eller avlö-ning, den där ej stått inne längre än sex månader efter förfallodagen», endast skulle utgå med förmånsrätt ur den fastighet, varå arbetet utförts. Såsom skäl härför anfördes, att nu gällande bestämmelser kunde inverka synnerligen skadligt på fastighetskrediten.

Förtroenderådet ansåg ett oundgängligt behov av ändrad lagstiftning i angivet hänseende föreligga och anhöll att styrelsen för hypotekskassan måtte, helst gemensamt med Sveriges allmänna hypoteksbank och Svenska bostadskreditkassan, snarast ingå till Kungl. Maj:t med underdånig fram-ställning om utredning för ernående av åsyftad lagbestämmelse, på det att förslag till dylik bestämmelse måtte kunna av Kungl. Maj:t framläggas för 1935 års riksdag.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 25 juli 1934 anhöll därefter *Konunga-riket Sveriges stadshypotekskassa, Sveriges allmänna hypoteksbank och Svenska bostadskreditkassan*, med förklaring att de helt anslöte sig till de

av förtroenderådet gjorda uttalandena, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärd för ernående av erforderlig lagstiftning i nu ifrågavarande hänseende.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 2 maj 1936 överlämnades framställningen till lagberedningen att tagas i övervägande vid fullgörande av dess uppdrag.

I två vid 1938 års riksdag väckta motioner berördes likaledes de med gällande ordning sammanhängande olägenheterna för fastighetskrediten och hemställdes, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag angående ändring av 17 kap. 4 § handelsbalken och eventuellt andra härav beroende lagrum i syfte att undanröja nämnda olägenheter. Härvid ifrågasattes huruvida icke en framkomlig väg vore att begränsa förmånsrätten till den egendom, varå arbetet nedlagts, men å andra sidan utvidga förmånsrätten så, att den skulle gälla icke endast vid konkurs utan även vid utmätning; en byggnadsarbetare skulle sålunda kunna göra fordringsrätten gällande även vid exekutiv auktion utom konkurs.

Motionerna behandlades av första lagutskottet. I sitt utlåtande (nr 17) anförde utskottet rörande förhandenvaron av förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken vid exekutiv försäljning av konkursbos fasta egendom följande:

En dylik »tyst förmånsrätt» medför uppenbarligen icke obetydliga risker för fastighetskreditväsendet. Sålunda förekommer understundom att företag med svag ekonomi låta tredje man, t. ex. en kreditgivande bank, förskottera arbetarnas avlöning mot överlåtelse av deras prioriterade fordringar. Den sammanlagda fordran å arbetslön, som må bevakas i företagarens sedermera inträffade konkurs och som, i den mån lös egendom ej finnes att tillgå, utgår framför fastighetsinteckningarna, kan då bli betydande. Uttagas lönefordringarna ur den fastighet vid vilken de uppkommit, kan väl i allmänhet någon invändning icke göras häremot. Men om, såsom någon gång skett, lönefordringarna göras gällande i en rörelsen helt ovidkommande, måhända å annan ort belägen fastighet, kan resultatet för visso bli stötande. Inteckningshavare kunna i själva verket på detta sätt få finansiera arbetskostnaden för fortsättandet av ett redan till undergång dömt företag, om vars existens de kanske sakna varje kännedom. Med ett dylikt system komma även, såsom av motionärerna påpekats, vissa lagföreskrifter som avse att trygga en säker placering t. ex. av omyndigas medel att bli tämligen illusoriska.

Det får sålunda anses som ett av hänsyn till fastighetskrediten angeläget önskemål att på något sätt begränsa ifrågavarande förmånsrätt, t. ex. till den fastighet eller produkt vartill löntagarens arbete hänför sig. En sådan begränsning bör emellertid icke leda till att ställningen därigenom försämrats för löntagaren, vilken som regel för sitt uppehälle är uteslutande hänvisad till den inkomst som hans arbete ger honom. I motionen har föreslagits att begränsningen av objektet för förmånsrätten skulle kompenseras därigenom att förmånsrätten skulle gälla icke blott såsom nu i konkurs utan även vid utmätning, så att t. ex. en byggnadsarbetare skulle kunna göra gällande sin fordringsrätt även vid en exekutiv auktion utom

konkurs. Genom en sådan anordning skulle en arbetare vinna en rätt, i viss mån jämställd med den som en hantverkare jämlikt 17 kap. 3 § handelsbalken äger i det gods han bearbetat. Vad särskilt beträffar byggnadsarbetare torde en kompensation kunna lämnas även därigenom att de berättigas att göra gällande förmånsrätt i den av dem uppförda eller reparerade fastigheten, i vems hand denna än befinner sig, och alltså icke såsom nu allenast om och så länge den äges av arbetsgivaren. Detta spörsmål ingår som en del i det större problemet om tryggande av byggnadsborgenärernas rätt.

Såsom ock i motionen anmärkts möta avsevärda lagtekniska svårigheter då det gäller att utforma förmånsrättsreglerna i enlighet med de ovan antydda riktlinjerna. Stora grupper av arbetare finnas, vilkas arbete icke låter sig hänföra till en viss fastighet eller en viss produkt, och för dessa kan någon begränsning av den nu gällande allmänna förmånsrätten som regel icke ifrågakomma. Utskottet har därutöver bemärkt att förmånsrätt såsom betjänte i rättspraxis tillerkänts åtskilliga befattningshavare i chefsställning, såsom verkställande direktörer och disponenter hos aktiebolag, och detta även i sådana fall då de, t. ex. efter en ombildning av sitt enskilda företag till aktiebolag, intagit en ekonomiskt tämligen dominerande ställning i företaget. Då dessa personer ofta äga uppbära höga löner och förmånsrätten för dem omfattar ett helt år, kunna de vid företagets konkurs komma att uppbära betydande belopp på inteckningshavarnas bekostnad. Hänsynen till fastighetskrediten påkallar därför tydligen en omprövning av förmånsrättsbestämmelserna även i denna del.

Utskottet hemställde, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående en revision av de i 17 kap. 4 § handelsbalken givna föreskrifterna om förmånsrätt för arbetare m. fl. och vad därmed kunde äga samband samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Riksdagen biföll denna hemställan samt anhöll i skrivelse den 12 mars 1938 (nr 96) om utredning i ämnet.

Pågående reformarbete

I anledning av riksdagens hemställan år 1938 ävensom en tidigare riksdagsskrivelse med begäran om utredning angående möjligheterna att tillskapa en rättsordning, som beredde arbetare vid byggnadsföretag ökat skydd för lönefordringar, uppdrog chefen för justitiedepartementet i april 1944 åt en särskilt tillkallad utredningsman att verkställa en förberedande utredning av hithörande spörsmål. Sedan utredningsmannen i maj 1945 avlämnat preliminära förslag till lagstiftning i ämnet, tillkallade chefen för justitiedepartementet den 5 december 1945 sakkunniga för att biträda med en utredning rörande frågan om säkerställande av byggnadsarbetares lönefordringar och därmed sammanhängande spörsmål. De sakkunniga, vilka antog benämningen *byggnadsborgenärsutredningen*, redovisade den 10 september 1946 sitt arbete i ett betänkande med förslag till lag om tryggande av byggnadsarbetares lönefordran m. m. (SOU 1946:62).

Grundtanken i det av utredningen framlagda förslaget till lag om tryggnade av byggnadsarbetares lönefordran är, att arbetstagarnas löner skall säkerställas genom panträtt och förmånsrätt i den fastighet, vars värde ökats genom utfört byggnadsarbete. I förmånsrättsordningen skall byggnadsarbetares lönefordran gå före alla andra fordringar, såvitt det gäller betalning ur denna fastighet. Det är alltså en motsvarighet till den i lös egendom gällande förmånsrätt, vilken åtnjutes av den som har lös pant i händer. Den nya säkerhetsrätten är avsedd att träda i stället för förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken.

Lönefordran skall redan vid sin uppkomst vara förenad med panträtt och förmånsrätt. Dessa rättigheters fortbestånd skall emellertid vara beroende av inskrivningsåtgärd. Det anordnas ett särskilt bevakningsförfarande, förlagt till inskrivningsdomaren. För bevakningen föreskrives en tidsfrist, vars försittande regelmässigt leder till att fastighetens ansvar upphör.

Sedan bevakning skett, skall fastigheten enligt förslaget häfta för lönefordringen under en begränsad tidsperiod. Före utgången av denna period, fastställd till ett år räknat från det fordringen förföll till betalning, har fordringsägaren att väcka talan om betalning ur fastigheten. — I exekutiva förfaranden, inledda av annan å tid då fastigheten häftade för lönefordran, skall denna fordrans särskilda rätt kunna göras gällande ändock att de för dess fortsatta bestånd föreskrivna åtgärderna icke blivit vidtagna.

Arbetstgares rätt att för betalning av lönefordringen hålla sig till fastigheten skall vara oberoende av huruvida fastighetens ägare såsom byggherre utfört arbetet i egen regi, så att han personligen är betalningsskyldig för arbetslön, eller låtit utföra arbetet genom självständig byggnadsföretagare såsom entreprenör. Den byggherre, vars fastighet belastas med lönefordran för vilken endast entreprenör är personligen betalningsskyldig, skall äga rätt att till sitt skyddande innehålla erforderligt belopp av den entreprenadsumma som byggnadsföretagaren betingat sig.

De sakkunnigas förslag har ännu icke lett till någon lagstiftning.

På *utsökningsrättens område*, inom vilket sedan länge krav på en moderniserad lagstiftning gjort sig gällande, har reformarbetet numera inletts genom att chefen för justitiedepartementet enligt bemyndigande den 20 september 1957 tillkallat en utredningsman för att företaga en förberedande översyn av utsökningslagen och därmed sammanhängande lagstiftning. Avsikten är att arbetet med utsökningsrättens reformering skall anförtros lagberedningen, sedan denna slutfört sitt sedan länge pågående arbete på en ny jordabalk. I direktiven för den sakkunnige erinras om att riksdagen år 1957 framhållit, att den blivande utredningen borde få möjlighet att, då så befunes lämpligt, framlägga förslag, avsedda att i avbidan på en helt ny utsökningslagstiftning tills vidare komplettera gällande utsökningslag.

Remissyttranden

Hovrätten för Västra Sverige anför i sitt yttrande att det icke är någon tvekan om att nuvarande ordning med frihet för lönefordringsägare att efter eget val bestämma, i vilken av flera fastigheter lönefordringen skall bevakas, utgör en fara för fastighetskrediten och att till synes säkra in-teckningar härigenom kan bli nödlidande. Hovrätten framhåller att särskilt i tider som de nuvarande, då många stora byggnadsföretagare kommit i ekonomiska svårigheter, faran blir än mera påtaglig. Efter att ha uttalat, att hithörande spörsmål är svårbemästrade, anför hovrätten:

Hovrätten ställer sig tveksam till frågan huruvida den av motionären föreslagna utredningen nu bör sättas i gång eller om därmed bör anstå i avbidan på utredningsarbetet med en allmän reform av utsökningsrätten, vilket arbete torde vara avsett att komma till stånd, enär Kungl. Maj:t den 12 november 1957 förordnat utredningsman för en förberedande översyn av utsökningslagen och därmed sammanhängande lagstiftning. Med hänsyn till vikten av de av motionären berörda frågorna vill dock hovrätten icke motsätta sig, att den av motionären föreslagna utredningen nu kommer till stånd.

Svenska sparbanksföreningen anför:

Den i motionen behandlade frågan har sedan länge varit föremål för kreditinrättningarnas uppmärksamhet. Sparbanksföreningen har bl. a. i yttrande över det förslag till lag om tryggande av byggnadsarbetares lönefordran m. m., som framlades av byggnadsborgenårsutredningen år 1946, påpekat de vådor som äro förbundna med de nuvarande bestämmelserna i 107 § utsökningslagen. Dessa möjliggör för en lönefordringsägare att i fall, då flera fastigheter finnas i ett konkursbo, helt godtyckligt bestämma i vilken eller vilka av fastigheterna lönefordringen skall bevakas och uttagas. Härav kan följa en i och för sig opåkallad överflyttning av risker från en fastighet till annan med påföljd att förlust drabbar även lån som alltsedan beläningstillfället bedömts såsom fullt trygga. En huvudsynpunkt bör därför vara, att lönefordringar, som härröra från viss fastighet, skola i första hand åvila denna fastighet.

Sparbanksföreningen anser, att det missförhållande, som otvivelaktigt kan anses råda på detta område, lämpligen bör rättas till utan avbidan på en fullständig revision av utsökningslagen, och tillstyrker livligt motionärens förslag om utredning.

Svenska bankföreningen yttrar:

Den av motionären upptagna frågan om risken för inteckningshavare att vid fastighetsägarens konkurs få sina fordringar undanträngda av lönefordringar, som icke hänför sig till arbete på fastigheten, har länge för bankerna framstått som ett allvarligt problem. Redan i skrivelse år 1946 till byggnadsborgenårsutredningen meddelade bankföreningen, att den efter undersökning hos medlemsbankerna kunnat konstatera, att under närmast föregående tjugooårsperiod inträffat åtminstone femton fall, där bevakning av lönefordringar resulterat i förlust för bank eller annan inteckningshavare. En närmare redogörelse för innehållet i skrivelsen återfinnes i byggnadsborgenårsutredningens betänkande (SOU 1946:62). För tiden efter 1946

föreligger icke någon motsvarande statistik, men bankföreningen äger dock kännedom om flera fall, då av bank belånade in-teckningar blivit nödlidande till följd av att ur fastigheten först uttagits lönefordringar till avsevärt be-lopp, vilka icke avsett arbete på fastigheten. Enligt vad bankföreningen har sig bekant har liknande erfarenheter gjorts av andra kreditinrättningar. Att sådana risker skall föreligga vid fastighetsbelåning är ägnat att väcka desto större betänkligheter som det i praktiken mången gång är omöjligt att förutse dem. Bankföreningen vill därför livligt tillstyrka, att en utredning snarast igångsättes i syfte att så långt möjligt säkerställa in-tecknings-borgenärer mot förluster av det slag det här är fråga om.

En motsatt uppfattning om angelägenheten av ändrade lagregler på hit-hörande område uttalas av *Landsorganisationen i Sverige*. Efter en redo-görelse för omständigheterna i det rättsfall från år 1933, vari nu gällande bestämmelsers innebörd fastslagits, anförs i LO:s yttrande:

Vad den sakliga motiveringen för en fördelning av betalningsansvaret angår kan man inte såsom motionären inskränka sig till en bedömning endast med hänsyn till *in-teckningshavarnas* intresse. Såsom framhölls av en av lönefordringsägarna i det berörda rättsfallet skulle det kunna innebära betydande vådor för sistnämnda borgenärer, om de skulle vara plik-tiga att göra sin rätt gällande i samtliga fastigheter vid äventyr att eljest inte kunna helt utfå sin fordran. »Om en dylik borgenär vid försäljning av en fastighet bevakat och utfått så stor del av fordringen, som belöpte å fastigheten i förhållande till annan ännu ej såld fastighet, kunde det in-träffa, att köpeskillingen för sistnämnda fastighet icke försloge att täcka resten av fordringen och att denna således ej bleve helt gulden, ehuru den varit förenad med förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § och egendom funnits, som räckt till full betalning därav. Vidare skulle nämnda åsikt leda till att lönefordringsägare måste bevaka sin fordran i ett måhända stort antal fastigheter, med påföljd att fordringsrätten på grund av kostnaderna för bevakningarna lätt kunde bli illusorisk.»

LO kan för sin del ansluta sig till denna mening, och i avsaknad av egen argumentering från motionärens sida anser sig organisationen kunna in-skränka sig därtill utan annan komplettering än en erinran om att förmåns-rätten för lönefordringar i motsats till fordringsin-teckningarna endast gäl-ler i konkurs och endast mot arbetsgivaren-gäldenären personligen men ej mot övertagare av den egendom, till vilken fordringarna hänför sig.

Tilläggas bör att det — även om man endast bedömer frågan från in-teckningshavarnas synpunkt — ingalunda är ådagalagt att den nuvarande ord-ningen i praktiken verkligen medfört något beaktansvärt förfång för in-teckningshavarna och fastighetskrediten. Vid byggnadsborgenärsutredningens betänkande 1946 med förslag till lag om tryggande av byggnadsarbe-tares lönefordran fanns fogad en utredning rörande förmånsberättigade lönefordringars inverkan på fastighetskrediten. Av utredningen framgick att endast i något enstaka fall bevakade lönefordringar resulterat i förlust för in-teckningshavare. Stadshypotekskassan, Allmänna hypoteksbanken och statens byggnadslånebyrå kände beträffande sina respektive verksamhets-områden icke till något sådant fall, och inte heller Svenska bostadskredit-kassan kunde redovisa något fall där en bostadskreditförening tillskyndats slutlig förlust av här ifrågavarande anledning. Av Svenska bankföreningens medlemsbanker hade 16 inte kunnat utröna några fall av förluster, medan

de sex övriga lämnat uppgifter om tillhoppa 15 fall, där bevakade lönefordringar resulterat i förlust för banken eller annan inteckningshavare; i åtta av dessa fall understeg förlusten 5 000 kronor; i två av fallen undveks slutlig förlust för banken, då beloppen betalades vid förlikning.

LO kan sålunda inte finna vare sig att från inteckningshavarnas synpunkt behov finnes av en ändring i nu gällande ordning eller att, vid hänsynstagande såväl till lönefordringsägarnas som till inteckningshavarnas intressen, en sådan ändring vore sakligt motiverad. Under alla förhållanden är läget icke sådant att en *särskild* utredning kan anses påkallad om förevarande delspörsmål av det allmänna problemet om byggnadsborgenärernas rättsliga ställning. Därest behov av en ändring av UL 107 § anses föreligga — ett behov vars tillgodoseende självfallet inte får gå ut över lönefordringsägarnas rätt — bör denna fråga kunna beaktas vid den hösten 1957 tillsatta utredningen för förberedande översyn av utsökningslagen.

Till LO:s remissvar har fogats yttrande av *Svenska byggnadsarbetareförbundet*, vari framhålles att en fördelning av byggnadsarbetarnas lönefordringar mellan flera fastigheter skulle kunna medföra förlust av lön, om storleken av vad som finge bevakas i varje objekt fastställdes genom en tvingande lagregel. Med hänsyn till den försämring av arbetstagarnas förmånsrätt, som härigenom skulle uppstå, finner sig förbundet icke kunna tillstyrka föreslagen ändring av 107 § utsökningslagen; om ett tillgodoseende av inteckningshavarnas berättigade intressen skulle kunna ske utan inskränkning i löntagarnas rätt, säger sig förbundet emellertid icke ha någon erinran häremot.

Utskottet

Vid exekutiv auktion å fastighet, som ingår i konkursbo, skall enligt 107 § utsökningslagen bl. a. lönefordran, vilken skall utgå med förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken, upptagas i borgenärsförteckningen, om yrkande därom framställts hos överexekutor. Då flera fastigheter ingår i konkursboet kan med gällande rätts ståndpunkt lönefordringsägare fritt välja, i vilken eller vilka fastigheter deras fordringar skall bevakas. Om lönefordringarna samlas på *en* fastighet, kan till följd härav inteckningshavare — vilkas förmånsrätt enligt förmånsrättsordningen är sämre än lönefordringsägarnas — bli undanträngda av de sistnämnda. I motionen yrkas nu, att riksdagen måtte anhålla om utredning angående möjlighet att åstadkomma »en rättvisare lagreglering» av situationer av förevarande slag.

Det problem, som beröres i motionen, kan hänföras till den omständigheten att motstående i och för sig berättigade intressen gör sig samtidigt gällande vid exekutionen, nämligen å ena sidan fastighetskreditväsendets intresse av att inteckningshavares säkerhet icke äventyras av förefintligheten av s. k. tysta förmånsrätter och å andra sidan lönefordringsägarnas anspråk på att betalningen icke uteblir för det arbete, varav deras existens i allmänhet är beroende. Hur avvägningen mellan dessa båda intressen bör

ske är utan tveivel en synnerligen svårbedömd fråga, vilken såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen varit föremål för överväganden i skilda sammanhang utan att finna någon från alla synpunkter tillfredsställande lösning.

Motionären uppehåller sig i motiveringen för sitt yrkande uteslutande vid inteckningshavarnas olägenheter av den rådande ordningen. Det måste otvivelaktigt medges att den avvägning mellan de i det föregående nämnda intressena, som skett i gällande rätt, innebär vissa risker för inteckningshavare. Härav kan även följa menlig inverkan på fastighetskreditväsendet. I vilken utsträckning så är fallet kan emellertid icke utan närmare utredning bedömas.

Det måste vid betraktandet av förevarande intressekollision ur en vidare synvinkel också uppmärksammas att icke heller frågan om lönefordringsägarnas skydd är löst på ett tillfredsställande sätt. Utskottet vill härutinnan erinra om den ingående undersökning av hithörande spörsmål, såvitt rör tryggandet av byggnadsarbetarnas lönefordringar, som byggnadsborgenärsutredningen företagit och som, ehuru konkreta förslag till lagreglering på området framlagts, ännu icke lett till lagstiftning.

De nu berörda spörsmålen hänför sig såväl till utsökningsrättens som till civilrättens område. Vad beträffar utsökningsrätten är denna sedan lång tid tillbaka i trängande behov av en reformering. Det första steget på detta reformarbete har nu tagits genom att chefen för justitiedepartementet tillkallat en sakkunnig för att verkställa en förberedande översyn av utsökningslagen och därmed sammanhängande lagstiftning. Det avses att lagberedningen, efter slutförandet av pågående arbete på en ny jordabalk, skall upptaga det egentliga reformarbetet på utsökningsrättens område. Med hänsyn till uppgiftens omfattning och den avsevärda tid, som kommer att erfordras för reformens genomförande, erinras i direktiven för den sakkunnige om att riksdagen år 1957 framhållit, att den blivande utredningen borde få möjlighet att, då så befunes lämpligt, framlägga förslag, avsedda att i avvidan på en helt ny utsökningslagstiftning tills vidare komplettera gällande utsökningslag.

Det är uppenbart att åtskilliga frågor på utsökningsrättens vittomfattande område kan vara av den angelägenhetsgrad, att det är motiverat att snarast möjligt föra fram dem till särskild lösning. Att avgöra vilka frågor som är av denna art ävensom vilken eller vilka av dessa frågor som hör tillerkännas prioritet förutsätter emellertid en överblick över ifrågavarande rättsområde, som icke gärna kan vinnas annat än efter en systematisk genomgång och kartläggning av detsamma. Utskottet finner sig icke kunna göra några uttalanden i detta hänseende. Även om den genom motionen aktualiserade frågan skulle vara av beskaffenhet att fordra en skyndsam lösning, anser utskottet det icke lämpligt att det från riksdagens sida för närvarande, innan det påbörjade reformarbetet på utsökningsrättens om-

råde hunnit resultera i en kartläggning av problemen, göres uttalanden om vilka frågor som bör behandlas med förtursrätt.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att förevarande motion, nr II:354, icke måtte till någon
riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 18 mars 1958

På första lagutskottets vägnar:
EMIL AHLKVIST

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Lindblom, Per Olofsson, Lodenius,
fru Sjöström-Bengtsson, herr Birke, fru Gärde Widemar och herr Erik Svedberg;

från andra kammaren: herrar Gezelius, Gustafsson i Borås, Onsjö, Fröding,
Jacobsson i Sala, fru Löfqvist, fröken Bergegren och herr Eliasson i Stockholm.